

HOMMAGE À AKADEMIK MIROSLAV ŠICEL I
PROF. DR. SC. JOŽA SKOK

**U spomen hrvatskim književnim povjesničarima – značajnicima
*Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj****

ŠICEL, Miroslav (Varaždin, 16. kolovoza 1926. – Zagreb, 25. studenoga 2011.) - povjesničar hrvatske književnosti (nastavljač A. Barca i pripadnik trolista najznačajnijih znanstvenika hrv. književne povijesti, uz V. Jagića i B. Vodnika), esejist, antologičar, autor udžbenika i nastavnih priručnika. U Varaždinu je završio osnovnu školu i gimnaziju, a diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na tadašnjoj studijskoj grupi jugoslavistike. Kao srednjoškolski profesor predavao je hrvatski jezik i književnost na trima zagrebačkim gimnazijama. Godine 1957. postaje asistentom na Katedri za noviju hrvatsku književnost. Doktorirao je 1962. disertacijom „Franjo Horvat Kiš

†Akademik Miroslav Šicel (1926. – 2011.),
foto: Dobriša Skok

---

* Ova rubrika posljednjega dvobroja Kaja za 2021. godinu skromni je književni, spraviščajnski hommage suvremenim povjesničarima hrvatske književnosti, preminulim značajnicima i dugogodišnjim čelnicima Kajkavskoga spravišča, suradnicima časopisa Kaj (od 1969.), u povodu njihovih obljetnica: 95. obljetnice rođenja i 10. smrti *akademika Miroslava Šicela* (1926. – 2011.) te 90. obljetnice rođenja *prof. dr. sc. Jože Skoka* (1931. – 2017.). Naglašenim stilematskim polazištem u svom cjelovitom znanstvenom korpusu - pogotovo u metodi i terminologiji spram kajkavštine i čakavštine - Miroslav Šicel afirmirao se kao pouzdan, promišljen i kompetentan književni povjesničar, dajući

– tehnika pisanja malog pisca“. Na Filozofskom fakultetu, najprije kao izvanredni, a zatim redoviti profesor, radi od izbora 1974. sve do umirovljenja 1996. Prvim literarnim radovima, dječjim pjesmama u *Jutarnjem listu*, javlja se za varaždinskoga gimnazijskog školovanja, zatim kratkim pričama, a književnu afirmaciju stekao je autorstvom i redateljstvom (uz scenografa Miljenka Stančića) dječjeg igrokaza *Bratac i sestrice*, izvedenog u varaždinskom kazalištu 1943. Međutim, Šicelov prvi kritički tekst *Čitajući Kovačića*, objavljen 1944. u *Hrvatskoj mladosti*, nedvojbeno otkriva buduće područje cjeloživotnog mu, književnopovijesnog bavljenja. Specijalizirao je metodologiju proučavanja književnosti kod prof. Markiewicza u Krakowu, predavao kao gost profesor na Slavenskom institutu u Kölnu, te na brojnim europskim sveučilištima. Bio je glavnim urednikom godišnjaka *Rad* Razreda za književnost HAZU i članom uredništava *Croatica*, *Filologije* i časopisa *Kaj*. Uredio je brojna izdanja hrvatskih pisaca u edicijama *Pet stoljeća hrvatske književnosti* i *Stoljeća hrvatske književnosti*; napisao izniman broj enciklopedijskih članaka. Autor je i suautor više srednjoškolskih priručnika i čitanki. Redovitim članom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti postao je 1996. Smrt ga je zatekla na dužnosti voditelja Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, zaslužnog i dugogodišnjeg predsjednika (od 1994.) *Kajkavskoga spravišča*, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti u Zagrebu (nakladnika časopisu *Kaj*). Bio je počasni doktor Sveučilišta u Rijeci, nosilac značajnih priznanja i nagrada, među kojima nagradâ za životno djelo „Vladimir Nazor“ (2007.), „Davorin Trstenjak“ (1986.), nagrade za životno djelo rodnoga mu grada Varaždina (2005.), nagrade „Božidar Adžija“ (1974.)... Odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1999.).

Autor je više od 25 knjiga (književnopovijesnih pregleda, monografija, antologija, biografija...) i tristotinjak eseja i članaka i studija iz povijesti hrvatske književnosti, o istaknutim joj stvaraocima, kao i onima (u skladu s Barčevom tezom) iz plejade „veličine malenih“. Najznačajnija su mu samostalna djela: *Pregled novije hrvatske književnosti* (1966., 1971., 1976.), *Matoš* (monografija, 1966.), *Stvaraoci i razdoblja u novijoj hrvatskoj književnosti* (analize i sinteze, 1971.), *Programi i manifesti u hrvatskoj književnosti* (1972.), *Književnost moderne*. Povijest hrvatske književnosti, knj. V (1978.), *Hrvatska književnost* (1982.), *Kovačić* (monografija,

---

viziju modernog, analitičnog koncepta vrednovanja hrvatske književnosti. Joža Skok, suvremeni kajkavski enciklopedist, među ostalim, autor je temeljnih književnopovijesnih monografija, antologija i nezaobilazne teorijske literature s područja kajkaviane, kao i dječje književnosti, pridonoseći iznad svega njihovu dostojanstvu. Obojica književnih povjesničara - monumentalnim 65-godišnjim znanstvenim djelom ugrađenim u ča-kaj-što integritet hrvatske književnosti – svjedoče o bogatstvu njene tronarječne jezične biti. Osobito onda kad se kajkavskim (i čakavskim) integritetom upisuje trajni trag u kulturnu povijest hrvatskoga bića! Zahvaljujući upravo i akademiku Šicelu i prof. dr. sc. Skoku, nadamo se da takav trag upisuje i Kajkavsko spravišče. (B.P.)

1984.), *Gjalski* (monografija, 1984.), *Osmišljavanje*. Studije i eseji (1987.), *Riznica ilirska. 1835.-1895.* (1985.), *Ogledi iz hrvatske književnosti* (1990.), *Rikard Jorgovanović* (monografija, 1991.), *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća* (1997.), *Hrvatski književni obzori* (eseji i studije, 1997.), *Antologija hrvatske kratke priče* (2001.), *Antologija hrvatskog književnog eseja 20. stoljeća, I. i II.*, (2002.), *Pisci i kritičari* (2003.), *Povijest hrvatske književnosti, knj. I. - Od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoae* (2004.), *Povijest hrvatske književnosti, knj. II – Realizam* (2005.), *Povijest hrvatske književnosti, knj. III. – Moderna* (2005.), *Povijest hrvatske književnosti, knj. IV. – Hrvatski ekspresionizam* (2007.), *Povijest hrvatske književnosti, knj. V. – Razdoblje sintetičkog realizma (1928-1941)*, 2009., *Hrvatski književni retrovizor* (2011.).

Nastavljajući Barčev filološki i sociološko–estetski pristup, Šicel je svoje *Povijesti...* inovirao i sintetizirao elementima suvremenih kritičkih teorija i metoda tzv. unutarnjeg pristupa, temeljeći ih na znanstveno relevantnim činjenicama, uz primat estetskoga kriterija, smatrajući kako ni jedna književna metoda nije samoj sebi cilj. Istraživao je na izvorima, iskazujući sustavnost u prilazu hrvatskom književnom korpusu i autorima, uzimajući istodobno u obzir sljedeće parametre: književno djelo, ideje i programe, književne časopise, ali i društveni kontekst ostvarivanja te literature, atipične svojim razvitkom u europskom književnom kontekstu kao i stilskim razdobljima u odnosu na procese u svjetskoj književnosti. (J. Skok).

Valja istaknuti i Šicelovo stilematko polazište u metodi i terminologiji spram kajkavštine i čakavštine – u verifikaciji tronarječne biti hrvatske književnosti (dokazane izborom u antologijama kratke proze i eseja) kao bogatstva njenih književnih jezika.

LIT.: J. Skok: *In memoriam uglednom akademiku i dugogodišnjem predsjedniku Kajkavskoga spravišća – Miroslavu Šicelu (1926. – 2011.)*, *Kaj*, XLIV, br. 6 (2011); isti: *Akademik Miroslav Šicel (1926.-2011.) - istaknuti književni povjesničar varaždinskih korijena*, Hrvatski kajkavski kolendar 2013., MH - Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu, 2013.; B. Pažur (prir.): *Hommage akademiku Miroslavu Šicelu – najznačajnijem suvremenom povjesniku hrvatske književnosti*, *Kaj*, XLIV, br. 6 (2011); Radovi sa znanstvenoga kolokvija posvećenoga 80. obljetnici rođenja i 55. obljetnici stvaralaštva akademika Miroslava Šicela, HAZU - Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, knj. 16, 2006.

(B P)

[Iz Enciklopedije Hrvatskoga zagorja. Hrvatski leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb, 2017.]

ZNAČENJE I OCJENA ŠICELOVE KNJIŽEVNOPOVIJESNE SINTEZE

Izdvajamo bitne ocjene Šicelova korpusa kao i karakteristične biografske činjenice koje su obilježile njegovu književnopovijesnu sintezu (kao što je to svojedobno učinio i prof. dr. sc. Joža Skok na Tribini Kajkavskoga spravišća u Zagrebu, s glavnim gostom upravo akademikom Miroslavom Šicelom i temom “Jezik hrvatske književnosti 19. i 20. stoljeća”).¹

Akademik Šicel ukupnim svojim strukovnim djelovanjem – osebujnom znanstvenom metodologijom kojom se povijest književnosti uvijek spaja s poviješću kulture – višestruko je zadužio hrvatsku znanost, ali i njenu umjetnost i kulturu.

Književnopovijesnim korpusom Miroslava Šicela obogaćena je znanost o hrvatskoj književnosti 20. stoljeća, sve do suvremenosti. Njegovo je ime – prema ocjeni prof. dr. sc. Jože Skoka - značajno za njezinu afirmaciju i potvrdu, za izuzetan osobni udio u projekciji šire znanstvene svijesti o hrvatskoj književnosti kao temeljnom segmentu nacionalne kulture.

Pouzdan, promišljen i moderan književni povjesničar

Akademik Miroslav Šicel, dugogodišnji profesor (od 1957.), te predstojnik na Katedri za noviju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, afirmirao se kao *jedan od najboljih hrvatskih književnih povjesničara uopće*, objavivši 26 knjiga (književnopovijesnih pregleda, monografija, antologija, biografija...). Autor je tristotinjak eseja i članaka i studija iz povijesti hrvatske književnosti, o istaknutim joj stvaraocima, kao i onima (u skladu s Barčevom ocjenom) iz plejade „veličine malenih“ (teza Šicelova doktorata: „Franjo Horvat Kiš – tehnika pisanja malog pisca“, 1962.), F. Horvata Kiša, književnika moderne čiji se putopisi, osobito „Istarski puti“, 1919., smatraju njegovim najboljim djelom).

Poviješću hrvatske književnosti, u 60-ak godina književno-znanstvenog rada, akademik Šicel bavio se kontinuirano i znanstveno odgovorno. Sljedbenik “*trolista*” osobnosti značajnih za hrvatsku znanost o književnosti (*Vatroslav Jagić – Branko Vodnik – Antun Barac*), pridodao je još neke temeljne odrednice svom znanstvenom pristupu kao *pouzdan, promišljen i kompetentan književni povjesničar, dajući viziju modernog analitičnog koncepta vrednovanja književnosti* - naglasio je dr. Skok.

Šicelovo “petoknjižje” (2004. – 2009.) znanstvena je sinteza moderno napisane Povijesti hrvatske književnosti (od A.Kačića Miošića do Šenoe - knj. I, pre-

---

¹ Naglasci s Tribine Kajkavskoga spravišća, 24. studenoga 2005., stručni voditelj – prof. dr. sc. Joža Skok. Vidi također u: Hommage akademiku Miroslavu Šicelu - najznačajnijem suvremenom povjesniku hrvatske književnosti, str. 9-17 ... - KAJ, XLIV, Zagreb 6 (2011) – priredila B. Pažur

drealizam i realizam - knj. II, moderna - knj. III, hrvatski ekspresionizam - knj. IV i razdoblje sintetičkog realizma - knj. V), odlikujući se jezikom primjerenim potencijalnoj čitalačkoj recepciji: bez „esejističke razbarušenosti“ (kako reče dr. sc. J. Skok) i znanstvene simplifikacije, ali pouzdanošću i jasnoćom u prenošenju znanstvene istine.

Jezik - identitet svake književnosti

S obzirom na *specifičan razvoj hrvatskoga jezika*, zanimljive su – sa stajališta *književnoga povjesničara* - osnovne teze akademika Šicela vezane uz *ključne točke razvoja hrvatskoga književnog jezika* (izrečene na Tribini Kajkavskoga spravišća, 24. 11. 2005.):

„Hrvatsku književnost u jezičnom smislu signira tzv. ‘kačićevska nit’, a u političko-povijesnom smislu – u stalnoj borbi za nacionalni identitet – književnost se pokazala jednim od temeljnih sredstava tog identiteta. Signantna je u tom smislu programatska rečenica Ljudevita Gaja kojom je odredio smisao jezičnog izbora: ‘Jezik je vezilo naše narodne sloge’. Književnost je trebala biti izravna, takoreći ‘čista’ od estetskih vrednota. Ilirci i preuzimaju štokavštinu radi narodnoga ujedinjenja; razumijevanja radi - jezik je imao biti ‘neliteraran’, bez simbolike i metaforike. Poznata je Krležina opservacija u vezi s Gajevim napuštanjem, odbacivanjem kajkavštine. Međutim, nije točno da, prihvaćanjem štokavštine, sve do pojave Matoševa *Hrastovačkog nokturna*, kajkavštine u hrvatskoj književnosti nema. Kontinuitet kajkavštine, interpolacijski, možemo pratiti u djelima Augusta Šenoae; dva literarno najuspjelija lika u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća - Kumordinar Žorž i Cintek – govore kajkavski. Događa se urbanizacija kajkavštine, prepletajem sa štokavštinom. Smjer kajkavštine ‘poluzaustavljen je’, živeći u porama standardnog štokavskog.“

Bitnu prekretnicu u jezičnom statusu književnosti donosi razdoblje moderne: jezik se vraća svojim “arhaičnim” jezičnim tipovima i estetskim nivelacijama. Upravo u 3. knjizi svoje *Povijesti...* (Moderna, 2005.) Šicel senzibilizirano govori o genezi i procesima razvoja književnog jezika u Hrvatskoj, o pojavi tzv. dijalektalne književnosti u kontekstu moderne (Matoš, Vojnović, Domjanić, Nazor). Jeziku hrvatske književnosti potrebni su „neki drugi sokovi“ (štokavština više nije dovoljna). Značenje je poezije organskih idioma upravo u približavanju literarnim procesima europske literature; u identitetu hrvatskoga čovjeka putem literature (u približavanju čovjeku kao individui, osobnosti – ukratko njegovom psihom, a ne društvenom određenošću). I dalje, sa spomenute tribine:

„Pejsaž je eklatantna odlika razdoblja (i stila) moderne; u tom impresionističkom činu, u dominaciji slikovnoga pjesništva (slika je pejsaž) i prevlasti unutar-

njeg pejzaža – prema čemu je čovjek dio toga pejzaža, a njime i jezika – nadaju se nove mogućnosti: kajkavština i čakavština normalne su jezične pojave. Domjanić i Galović kao najizrazitiji predstavnici moderne – poslušavši sami sebe (govoreći jezikom svakodnevice, znali su joj dati estetsku razinu) – osnovno značenje kajkavske riječi digli su na poetsku razinu, s velikom snagom asociiranja riječi, ujedno i poetske umjetnosti.“

Stilematsko polazište u metodi i terminologiji – spram kajkavštine i čakavštine

Višedesetljetna terminologijska suvremenost i dosljednost spram umjetničke kajkavštine (i čakavštine) u književno-znanstvenim djelima akademika Miroslava Šicela proizlazi iz primarnosti estetskoga kriterija njegove književnopovijesne metode.

Tumačenjem i vrednovanjem stilematske uporabe kajkavštine u hrvatskoj književnosti, Šicelova se jezikoslovna terminologija neizbježno razlikuje od terminologijske usustavljenosti dijalektologije i povijesti jezika. Stoga je, s razlogom, ocjenjujemo nepredrasudnim i neisključivim terminološkim instrumentarijem.

Iz cjeline Šicelova znanstvenog rada izdvajamo trajan i vrijednosno afirmativan stav prema kajkavskom (i čakavskom) kontekstu hrvatske književnosti kao “književnim jezicima koji su po svojim literarnim, umjetničkim dosezima i mogućnostima u potpunosti ravnopravni štokavskom književnom standardu”.

Šicelov terminološki odabir na primjeru književnopovijesne aktualizacije kajkavštine - koji se ne želi utjecati određenoj lingvističkoj disciplini /metodi – jamči aktualnost, upravo modernost, trajnu prihvatljivost njegove terminologije (kako u recentnim studijama i pregledima tako i onima pisanima prije četrdesetak godina).² U prilog takvoj dosljednosti izdvojimo terminološke sintagme u vezi s kajkavštinom iz Šicelove studije “Dometi novije kajkavske lirike”, objavljene 1975., i kasnije u zborniku sa znanstvenih skupova u Krapini 1993. “Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu” (u sklopu Male biblioteke Ignac Kristijanović Kajkavskoga spravišća): „ponovno uvođenje kajkavštine kao književnog jezika ili jezika književnosti“ (str. 52), „vraćanje jezičnom praizvoru, svom vlastitom, autohtonom jeziku, njegovo podizanje na razinu književnog jezika, na nivo jezika umjetnosti“ (str. 49).

Za nas jesu od posebnoga značenja Šicelove terminološke odrednice umjet-

---

² Vidi, među ostalim u: B. Pažur: Terminološke odrednice umjetničke kajkavštine u književno-znanstvenom radu Miroslava Šicela - Kaj, XXXIX, Zagreb 5-6, 2006

ničke kajkavštine u kojima su “dijalekt” i “dijalektalna književnost”, uvjetni termini, s ponekom atribucijom ili barem dopuštanjem “takozvani” (kao, uostalom, prema Šicelu, i “tzv. starija i tzv. novija hrvatska književnost”). A ta je “tzv. dijalektalna književnost zaista potpuno ravnopravna s književnošću pisanom na standardnom književnom jeziku” (*Dometi novije...*, 1975., str. 53).

Vođen estetskim pristupom, tumačenjem stilematike uporabe kajkavštine kad je o istinskoj i autohtonoj kajkavskoj (čakavskoj) književnoj umjetnici riječ, Šicelov se terminološki instrumentarij ne drži striktno dijalektološke ili jezičnopovijesne terminologijske hijerarhije. Prednošću razlike kojom i u terminologijskom smislu nadopunjuje razine spomenutih jezikoslovnih disciplina (nastavljajući, zapravo, tamo gdje su one “stale”) – Šicel se približava jezičnom stajalištu samih književnih stvaralaca: prema kojem je autorski jezični izbor ujedno i autorski jezični standard.

U tom smislu neizbježno se nameće usporedba s recentnom tezom (23 godine poslije Šicelove studije) prof. dr. sc. Josipa Silića u članku “Hrvatski standardni jezik i hrvatska narječja” (*Kolo*, 4, 1998., str. 425-430), prema kojemu “...je o čakavskim i kajkavskim pojavama u hrvatskome standardnom jeziku pogrešno govoriti kao o dijalektalnim pojavama, tj. dijalektizmima”, pa u skladu s tim, “ni hrvatsku književnost napisanu čakavskim i kajkavskim narječjem ne bi trebalo nazivati dijalektalnom književnošću”.

Uz sintagme terminološke suvremenosti i pouzdanosti veže se i spomenuta Šicelova teza o vraćanju “stvaralaca njima samima”, i to kajkavskim jezikom kao “vlastitom krvotoku”, iz koje pak teze, u metodološkom smislu, proizlazi interpretativna okrenutost djelu kao jezičnoj umjetnici, djelu sâmom – njegovu estetskom sloju.

Njegov terminološki izbor odgovara pretežitijoj stilematičkoj razini i interpretaciji književnoga djela – osobito Šicelovu metodološkom sustavu, prema kojemu – baš kao i jednom od njegovih književnopovijesnih *prethodnika Branku Vodniku – filološka metoda nije bila dovoljna*.

Posebno valja naglasiti stvaralački i vrijednosno afirmativni stav Šicelov prema kajkavskom (i čakavskom) pjesništvu, i to maestralnim tumačenjem kvalitativnoga pomaka hrvatskoga pjesništva upravo i baš zbog kajkavskoga (i čakavskoga) jezičnog izbora: prvo, kao mogućnosti “novog i svježeg poetskog izražavanja”, ispunjenjem “praznine” (u doba moderne) nakon najznačajnijih pjesničkih ličnosti 19. i početkom 20. stoljeća - Kranjčevića, Vidrića, Matoša; drugo, kao kontinuitetu kajkavske književnosti i jezika nakon Gajeve reforme: treće, kao originalnom integracijskom obliku približavanja literarnim procesima europske literature (na putu prema avangardizmu, među ostalim, i dalje “razbijanjem standardnog književnog jezika”).

Rezultati primjene estetskoga kriterija u vrednovanju hrvatske književnosti – nadređene književno funkcionalne stilematike – eksplicirani prije svega u Šicelovim povijesnim književnim pregledima i studijama – eklatantno se ogledaju u njegovim antologijskim pregledima (npr., kratke priče, književnog eseja...). Akademik Šicel pripada rijetkim autorima, ili je, zapravo, kad je o cjelokupnoj hrvatskoj književnoj dijakroniji riječ - **jedini antologičar koji korpus hrvatske književnosti zahvaća u bogatstvu njena tronarječnoga tijeka.**

Miroslav Šicel u Kajkavskom spravišću i časopisu Kaj

Izborom prof. dr. sc. Miroslava Šicela predsjednikom Kajkavskoga spravišća (27. svibnja 1994.), ta je kulturno-znanstvena udruga (osnovana 1974.) - s 260-ak meritornih znanstvenika i umjetnika i barem deset trajnih programa godišnje na opsežnom hrvatskokajkavskom govornom području – dobila znanstvenika i uglednika najviše razine.

Jednakom ozbiljnošću svojih književnopovijesnih monografija - ne ostavljajući ništa slučajju, pogotovu ne improvizaciji – Miroslav Šicel prilazio je vođenju znanstvenih skupova i kolokvija o višestoljetnom kulturnom i povijesnom nasljeđu te suvremenosti hrvatskih kajkavskih krajeva – potvrđujući tako i ugrađenost programa Kajkavskoga spravišća u temelje nacionalne kulture.

U Šicelovu promišljanju svijeta i vrednovanju kulturnih nastojanja, bez obzira na opseg ili oblik djelovanja u Kajkavskom spravišću – bili to eseji, studije (od 1969. nadalje), predavanja, tribine, skupovi, sekcije, izložbe, radionički filološki sadržaji unutar programa Jezičnica kajkaviana, poticajni žanrovski književni natječaji u afirmaciji suvremene umjetničke kajkavštine (i čakavštine), programi *kaj & ča* kulturološkog povezivanja te povezivanja tronarječnim hrvatskim jezičnim temeljem u programu Hrvatski književni putopis (u sklopu Dana Franje Horvata Kiša), bili to svakodnevni dogovori – u tom radu akademika Šicela ništa nije bilo nebitno. Osobito onda kad se kajkavskim (i čakavskim) integritetom upisuje trajni trag u kulturnu povijest hrvatskoga bića!

Priredila: Božica Pažur